

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka i glavni i odgovorni urednik časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

FUNKCIONISANJE DEMOKRATIJE U DUBOKO PODIJELJENIM DRUŠTVIMA-VELIKI PROBLEM ZA BiH (III) - Konsocijacijski pristup

„I suprotno mišljenje mora se smatrati mogućnim kada se odustane od saznanja jedne apsolutne vrijednosti.“

Hans Kelzen

Upravljanje konfliktima u postkonfliktnim društvima istorijski gledano je neizvjesno. Odabir političkih institucija u postkonfliktnim i duboko podijeljenim društvima kao dio procesa koji se zove „upravljanje konfliktima“ uzima u obzir društveno-političke specifičnosti svakog slučaja i na temelju njih preporučuje adekvatan institucionalni aranžman. Iako postoje različitosti od slučaja do slučaja po pitanju intenziteta nasilja, dubine socijalnih rascjepa i nesporzuma i sl., postoji široki konsenzus vezan za stanovište da su izborni sistem, i horizontalna i vertikalna organizacija vlasti od suštinskog značaja za uspostavljanje mira i stabilnosti. Nestabilna društva ne trpe bilo kakve političke institucije, tako da njihov odabir podrazumijeva specifičnost kontekstualnih okolnosti. Konsocijacijski pristup odbacuje bilo kakve elemente većinske demokratije za duboko podijeljena društva, jer takve institucije nužno majorizuju manju etničku grupu i dozvoljavaju većoj grupi da kontinuirano kontroliše vlast i sprovodi svoju politiku na štetu manjine, što je i intencija određenih političkih elita u BiH. Takav scenario svakako vodi u političku destabilizaciju, a nasilni etno-nacionalni konflikt je najčešća posljedica. Konsocijacionisti smatraju da svaka grupa treba imati adekvatnu predstavljenost u sistemu vlasti, kao i jednaku distribuciju političke moći. Najadekvatnije političke institucije za postizanje takvog cilja su: proporcionalni

izborni sistem stranačkih lista, federalno državno uređenje i parlamentarna vlast. Njihova primjena pacifikuje međuetničke antagonizme i adresira zahtjeve prema institucijama vlasti. Primjena proporcionalnog izbornog sistema (PR) omogućava predstavljenost etničkih grupa u parlamentu proporcionalno udjelu etničke grupe u ukupnoj populaciji. Bilo kakav drugi većinski izborni sistem, bio on sistem relativne ili čak apsolutne većine, može da izazove političku nestabilnost. PR kombinovan sa višemandatnim izbornim jedinicama, niskim izbornim cenzusom (najoptimalniji je 3%), i zatvorenim stranačkim listama pozitivno utiče na koheziju stranaka i njihovu predstavljenost u parlamentu. Kada je u pitanju horizontalna organizacija vlasti, konsocijacionisti zagovaraju parlamentarizam kao bolji izbor od prezidencijalizma ili poluprezidencijalizma. U parlamentarizmu, vlada predstavlja kolegijalni organ koji proizilazi iz parlamentarne podrške. Primjena PR-a i nižeg izbornog cenzusa podstiče višestranačje i mnoštvo stranaka u parlamentu, koji dalje proizvodi široke koalicione vlade u koje ulaze politički lideri različitih društvenih segmenata. Princip dijeljene vlasti je ključni element konsocijacijske demokratije jer etnički segmenti imaju udio u raspodjeli političke moći. Takođe, pravo na upotrebu veta u odlučivanju daje etničkim segmentima zaštitu nad sopstvenim interesima o kojima se ne pregovara, a to su najčešće pitanja kulturnog identiteta. Neki konsocijacijski sistemi popunjavaju institucije vlasti prema unaprijed utvrđenim etničkim kriterijima, ili garantuju određen broj mjesta u zakonodavnoj i/ili izvršnoj vlasti za određene etničke grupe (kao što su npr. Bosna i Hercegovina, Liban i Belgija). Drugi konsocijacijski sistemi imaju fleksibilnije mehanizme predstavljanja etničkih grupa u institucijama vlasti kao što je to na osnovu izbornog sistema (Sjeverna Irska) ili postizanjem određenog procenta zastupljenosti stranke u parlamentu (u Južnoafričkoj Republici svaka stranka koja osvoji 5% mandata u parlamentu ima pravo da učestvuje u vladi). Arend Lajphart tvrdi da parlamentarizam ima najbolji potencijal za *power-sharing* u izvršnoj vlasti, za razliku od prezidencijalizma u kojem je predsjednik nosilac izvršne vlasti a kabinet ima svojstvo savjetodavnog organa. Pored toga, predsjednik se bira na osnovu većinskog sistema, što u kontekstu etnički podijeljenih društava vodi prema etničkoj majorizaciji. Kada je u pitanju vertikalna organizacija vlasti, konsocijacionisti zagovaraju federalno u odnosu na unitarno državno uređenje sa etnički homogenim federalnim jedinicama (etno-federalizam) u slučaju kada su etničke grupe geografski koncentrisane. Federalizam pruža teritorijalnu autonomiju etničkim segmentima i daje im široko

polje nadležnosti u odnosu na centralni ili federalni nivo vlasti. Zbog opasnosti od političke dezintegracije koju unitarni sistem može da podstakne u duboko podijeljenim društvima, federalizam stabilizuje politički sistem tako što etničke segmente integriše u sistem vlasti. U unitarnim sistemima suverenitet je skoncentrisan u političkom centru koji je indiferentan prema kulturnoj heterogenosti, dok je u federalnim sistemima suverenitet disperziran na federalne jedinice koje imaju širok set nadležnosti i koje federalni centar ne smije da uzurpira. Garantovanjem teritorijalne autonomije etničkih segmenata političko odlučivanje se povlači u federalne jedinice koje su ustavnim okvirom vezane za centar (kao npr. entiteti u Bosni i Hercegovini), što je dobar primjer. Takođe, konsocijacionisti podržavaju asimetrični federalizam koji daje nekim federalnim jedinicama veće nadležnosti u odnosu na druge federalne jedinice (teritorijalna autonomija Kurdistanu u Iraku), pogotovo ako se uzme u obzir teritorijalna koncentrisanost etničke grupe ili njen status unutar federacije. Ukoliko su etnički segmenti teritorijalno disperzirani, umjesto federalizma se predlaže uspostavljanje kulturne autonomije kao mehanizma preko kojeg etnički segmenti zadržavaju kontrolu nad sopstvenim obrazovanjem i kulturom. **„Pre ili posle nama će biti nužne nove vrednosti.“ (Niče). „Svaki čovek, svaki narod ima pravo da u potpunosti raspolaže svojom budućnošću, da odredi pravac svoga razvitka, da sačuva i unapredi svoju kulturu i svoje vrednosti.“ (Frederiko Major, „Sutra je uvek kasno“).**